

моделируется педагогическое общение. Описан ряд проблем, связанных с компьютеризацией обучения в высшей школе.

Ключевые слова: технологическое образование, информационные технологии, учебный процесс.

СНУРВА Н. М. Features of the use of information technologies are in the process of preparation of future teachers of technological industry.

In article are determined pedagogical problems, which stand before introducing information technology in scholastic process. Will Characterized didactic possibilities information-communication technology. Motivated importance of observance pedagogical requirements to dialogue of the student with IT, in which is prototyped pedagogical contact. The Described row of the problems, in accordance with computerization of the education in high school.

Keywords: technological education, information technologies, scholastic process.

УДК 378.016:81

Яременко-Гасюк О. О., Саченко Л. М.

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ У ТВОРЧІЙ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТА (на матеріалах стажування у мовній школі Oxford-Klass)

Стаття розглядає питання творчого спілкування та встановлення взаємодії викладача та студента як важливий фактор організації ефективного процесу навчання іноземній мові. Кожний етап уроку чи заняття співвідноситься з фазою спілкування, якій відповідають певні дії викладача та студентів. У статті висвітлюються методичні характеристики двох типів спілкування при викладанні іноземної мови: формального та творчого. Стаття також описує важливість міжособистісних відносин між викладачем та студентами та необхідність колективної співпраці під час комунікативно-пізнавальної діяльності у процесі навчання іноземної мови.

Ключові слова: іноземна мова, творче спілкування, творча взаємодія, ефективність навчання іноземній мові, міжособистісні відносини, колективна співпраця, комунікативно-пізнавальна діяльність.

Загальновідомо, що ефективність навчального процесу багато в чому визначається вмінням викладача організувати активне спілкування зі студентами. У психолого-методичній літературі розглядаються різні питання навчальної співпраці в процесі навчання іноземним мовам (М. А. Аріян, І. Л. Бім, Є. І. Пасов, А. А. Тюков та ін.), а теоретичний і практичний досвід оптимальної організації навчального процесу за рахунок активізації професійно-особистісних якостей викладача є об'єктом ретельного вивчення.

Тому, головною метою нашого стажування у англійській мовній школі Oxford-Klass було не лише підвищення власної кваліфікації викладача

англійської мови та набуття досвіду, а й дослідження, яким чином відбувається взаємодія викладача та студентів різних вікових груп під час занять. Ціла низка занять мовних рівнів, такі як Elementary, Pre-Intermediate, Intermediate, Upper-Intermediate, Advanced у різних за віком групах, які були присвячені найрізноманітнішим темам, від "Моя сім'я та я" ("About my family and myself" Elementary level), "Освіта" ("Education" Upper-Intermediate level) до "Гроші та бізнес" "Money and business" (Advanced level) довели, що у наші дні процес навчання іноземній мові розуміється не лише як індивідуальна діяльність студентів з навчальним матеріалом, а як особливий різновид спілкування. Важливою функцією такого спілкування є встановлення ефективної взаємодії між викладачем та студентом, або студентами, в ході якого реалізується завдання набуття мовного досвіду через нову для них мову.

Отже, процес навчання іноземній мові передбачає взаємодію через спілкування, під якою розуміється насамперед спільна узгоджена діяльність викладача та студента в умовах, що сприяють ефективній навчальній діяльності. Під час стажування нас перш за все приємно вразило те, що у закладі створені всі необхідні, у сучасному розумінні цього слова, умови для проведення занять з іноземної мови, починаючи від оформлення аудиторій, яке відповідає духу країни, мову якої вивчають, та аудіо і відео засобів, до спільного круглого столу для студентів та викладача, аби процес навчання був природним та невимушеним. Також важливим є той факт, що групи складаються переважно з 6-8 осіб, що дозволяє викладачу охопити увагою усіх без винятку, спостерігати за роботою студентів і виправляти, вчасно та влучно, помилки як під час монологічного, так і діалогічного мовлення.

Окремим словом хотілося б відмітити викладачів Oxford-Klass, адже саме викладач і є тією основою, на яку спирається весь навчальний процес, а особливо, якщо це стосується вивчення іноземної мови. Колектив даної школи – не лише штат викладачів, які працюють поряд, а справжня сім'я, де панує дух бажання навчити нового, розширити вже набуті знання та занурити студента у такий безмежно цікавий та незвіданий світ іноземної мови.

Аналіз педагогічної та методичної діяльності багатьох вчителів та викладачів та наші власні спостереження свідчать, що ефективність навчання іноземної мови в повній мірі залежить від того, наскільки узгоджені дії викладача та студентів на кожному конкретному етапі заняття. Якщо зв'язок між діяльністю викладача і діяльністю студентів відсутній, то порушується взаємодія спілкування, що призводить до недоліків у навчальній діяльності студентів.

Взагалі, урок можна розглядати як складний процес спілкування, головною метою і змістом якого є вирішення завдань взаємодії між тими хто спілкується, а основним способом досягнення мети і оволодіння змістом служать мотивовані комунікативні завдання різного ступеня складності.

Методисти зазначають, що урок іноземної мови включає в себе такі етапи: установка на виконання діяльності (організаційна частина), орієнтування в її умовах (ознайомлення з новим матеріалом), виконання (формування навичок, розвиток умінь) і контроль (самоконтроль) (підсумки уроку, домашнє завдання). Можна встановити, що кожній фазі спілкування на конкретному етапі відповідають певні дії викладача та студентів.

Так, на етапі установки і входження в атмосферу іншомовного спілкування дії викладача включають: формування у студентів (на основі наявного у них досвіду) готовності до заняття, повідомлення цілей та завдань майбутньої діяльності, введення їх в атмосферу іншомовного спілкування.

Порівняємо методику побудови цього етапу при формальному спілкуванні (яке ми досить часто можемо спостерігати в навчальних закладах) і спілкуванні на основі спільної творчої діяльності.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Проведення мовної зарядки, що варіюється. 2. Використання мовного матеріалу, пов'язаного з особистим досвідом і контекстом діяльності студентів. 2. Спрямованість на передачу свого емоційного стану, яка виражається відповідною інтонацією, мімікою, жестами; виклик відповідних позитивних емоцій у студентів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проведення стандартної мовної зарядки (повторюваної з уроку в урок, з групи в групу). 2. Формальне опитування домашнього завдання. 3. Направленість на наведення порядку (дисципліни) в класі чи групі на початку уроку.
--	---

На етапі орієнтування відбувається ознайомлення студентів з навчальним матеріалом і діями по його реалізації з боку викладача, а з боку студента – усвідомлення навчального матеріалу і способів дії з ним, прийняття мотивів і завдань діяльності. Нижче подані методичні характеристики, які проявляються при формальному і творчому підході.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення у студентів уявлення, в яких ситуаціях використовується засвоєваний матеріал. 2. Забезпечення звукової мови з опорою на різноманітні засоби наочності. 3. Проведення цікавого за формою контролю розуміння почутого чи прочитаного після кожного навчального акту. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність ознайомлення з графічною стороною мовного матеріалу, та допоміжної ролі письма. 2. Показ наочності без її різноманітного використання. 3. Формальний контроль розуміння матеріалу окремими студентами, а не всією групою.
---	--

На етапі виконання або формування навичок у використанні засвоєваного матеріалу і його застосування з боку викладача характерні тренування і практика студентів у іншомовній мовленнєвій діяльності в різних ситуаціях спілкування, а для студента – активне використання іншомовного матеріалу. У таблиці подані характеристики етапу освоєння матеріалу (I) та його застосування (II) і знову різниця у методичному виконанні даного етапу, яка спостерігається при різних стилях викладання та спілкування.

<p>I.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Постановка різноманітних, мовних завдань, що поступово ускладнюються в ситуаціях спілкування, що змінюються. 2. Забезпечення ситуативної обумовленості і комунікативної цінності всіх висловлювань студентів. 3. Використання форм роботи, необхідних для організації спілкування, коли мовна ініціатива передається студентам. 4. Використання різних мовних опор, що забезпечують мовну ініціативу, сприяють розвитку у студентів здогадки і викликають зацікавленість. 5. Позитивна оцінка виконуваної діяльності. 6. Врахування реальних сил і можливостей кожного студента, що дозволяє пропонувати їм завдання посильного рівня складності. 7. Використання засвоєного навчального матеріалу в поєднанні з новим матеріалом, в нових ситуаціях, з новими мовними завданнями. 8. Поетапне формування самостійності студентів у читанні та усному мовленні. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Постановка завдань, що не мають комунікативної цінності. 2. Забезпечення мовної ініціативи студентів через підказку “некомунікативних” відповідей. 3. Стимулювання студентів на повторення тільки ізольованих слів (речень). 4. Використання прийомів, які не є адекватними для формування говоріння (таких, як заучування текстів напам’ять) або читання (таких, як читання текстів тільки вголос і по черзі). 5. Навчання студентів відбору освоєних ними структур (речень), які не відповідають реальним подіям і відносинам. 6. Відсутність врахування різного мовного досвіду студентів, різних інтелектуальних можливостей, що потребують вирішення різної складності завдань. 7. Стимулювання студентів на багаторазове повторення мовної одиниці без спрямованості на постановку перед ними нових мовних завдань в ситуаціях спілкування, що змінюються. 8. Підміна активності студентів власною активністю.
<p>II.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Використання по можливості таких ситуацій і постановка таких комунікативних завдань, які пов’язані з особистістю і життям студентів, торкаються їх емоційної і інтелектуальної сфери. 2. Використання різноманітних стимулів, врахування особливостей студентів, рівень їх знань, навичок і вмінь. 3. Стимулювання студентів на вираження свого відношення до прослуханого, прочитаного, побаченого. 4. Поступове зняття опор, що використовуються у мовленні. 5. Використання парних видів роботи. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Створення ситуацій і постановка мовних завдань, які не враховують особистісні властивості студентів, їх інтереси, життєвий і мовний досвід, статус у групі. 2. Відсутність різноманітних стимулів до спілкування та їх динаміки від групи до групи. 3. Дії, які не спонукають студентів висловлювати своє ставлення до прослуханого, прочитаного, побаченого. 4. Відсутність заохочення ініціативи і самостійності студентів. 5. Переважне використання індивідуальних і фронтальних форм роботи, що суперечать комунікативному характеру процесу навчання.

Контролюючий етап, який включає підведення підсумків заняття оцінку проміжних результатів та підготовку до позааудиторної роботи – з боку вчителя, а з боку студента – усвідомлення виконаної роботи, самоконтроль і самооцінка діяльності в рамках кожного компонента заняття і після його завершення, також має різну методичну структуру для творчого та формального підходів у викладанні.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Вироблення у студентів об'єктивних критеріїв оцінки своєї діяльності та регулярність проведення контролю. 2. Знайомство студентів з вимогами, до їх знань, навичок і вмінь, з критеріями оцінок усної і письмової мови. 3. Вмотивованість будь-якої оцінки та систематичний показ успіхів у спілкуванні, досягнутих як групою в цілому, так і окремими студентами. 4. Підготовка студентів до домашньої роботи як до необхідної умови успішної роботи на занятті і успішного оволодіння іноземною мовою в цілому. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оцінка поведінки студентів на уроці, а не їх уміння спілкуватися іноземною мовою. 2. Оцінка загальної активності учнів (так званий поурочний бал). 3. Відсутність умотивованості домашньої роботи в очах студентів. 4. Дії, які не спрямовані на навчання учнів раціональним прийомом виконання домашнього завдання.
---	--

Кожна фаза повинна орієнтувати дії викладача на навчання мові як засобу взаємодії, що зобов'язує спілкуватися зі студентами як з рівними партнерами, і може забезпечити практичне оволодіння мовою, нехай навіть і в обмежених рамках. У іншому випадку вивчення мови і його результат виглядають для студентів формальною процедурою, оскільки мотив (те, заради чого вони вивчають іноземну мову) не відповідає тому, чим вони реально займаються на занятті, а діяльність виступає як нейтральний процес по відношенню до формування особистості.

Отже, спостерігаючи та аналізуючи відвідані заняття, ми відмітили особливу, притаманну саме Oxford-Klass, рису процесу навчання іноземної мови, яка є, на нашу думку, найголовнішою. Це – спільна творча діяльність викладача і студента, що має для кожного з них особистісний зміст, ті відносини партнерства, що складаються між ними і проявляються у взаємозв'язку і взаємовпливі викладача та студента, в узгодженні їх мовних вчинків, а іноземна мова виступає інструментом у налагодженні цих стосунків, надаючи основу, базу для виявлення особистісно значущих моментів у житті студента та викладача. В умовах співпраці головною зброєю викладача стають поради, заохочення або ж доброзичливий осуд. Звідси неминуче змінюється функціональне навантаження викладача: на занятті він акцентує увагу студентів не на виконанні вправ ("Read", "Listen", "Repeat" і т.д.), а на змістовному аспекті діяльності, розкриваючи ціль і мотив кожного завдання (що потрібно зробити і для чого). Основною формою навчальної діяльності у цьому випадку являється не слухання, говоріння або читання, а спільна захопленість комунікативно-пізнавальною діяльністю, живе спілкування викладача зі студентами. В залежності від ситуації на занятті викладач у очах студента виступає у ролі мовленнєвого партнера, або помічника і консультанта, або ж ініціатора спілкування, а у випадку необхідності і арбітра. Що ж до студента, то завдяки сприятливим міжособистісним стосункам він не відчуває страху зробити мовленнєву помилку, бути незрозумілим, почувається розкуто і вільно. Доведено, що наслідком доброзичливих взаємин викладача та студентів є підвищення

рівня мотивації останніх.

Керуючись такою моделлю взаємодії на заняттях, викладачі Oxford-Klass використовують найрізноманітніші методи та методичні прийоми навчання іноземній мові, що дають змогу перетворити рутинний процес навчання у захоплюючу, продуктивну, колективну співпрацю. Цьому неабияк сприяє також і сама структура заняття, яка зазвичай починається з так званого “розігріву” (“warming up”), що актуалізує опорні знання студентів, налаштовуючи їх на сприйняття нового матеріалу і поступово переходить до розвитку основної теми (“developing of the topic”). Виклад же основної теми відбувається не за застарілою схемою “викладач розповідає – студент сприймає нову інформацію”, а в процесі спільного виконання творчих завдань, де певна частина нового матеріалу подаються викладачем у формі бесіди, рольової гри, запитань, нових слів та фраз, що стимулюють обговорення та висловлення власної точки зору. Пояснення нових слів та понять відбувається за допомогою відомих, раніше вивчених фраз та виразів, що дає змогу не лише вивчити нове, а й згадати, поглибити і розширити знання з певної теми, йдучи від простого до складного. Підсумком заняття завжди виступають види діяльності, що спрямовані на закріплення вивченого матеріалу, на вміння вірно вживати та вільно володіти ним, що перевірятиметься після виконання студентом домашнього завдання на наступному занятті.

Також слід зазначити, що успішність навчання іноземної мови залежить не тільки від спільної узгодженої діяльності викладача та студентів. Велику роль відіграє також взаємодія їх особистостей, як ми вже зазначали вище, взаєморозуміння, що складається між ними, яке й є психологічною основою співпраці. Недооцінка фактора взаєморозуміння між викладачем та студентом призводить до істотних втрат саме з практичної точки зору викладання предмета. Ця теза підтверджується даними психологічної науки, що свідчать про те, що виникаючі міжособистісні відносини можуть як гальмувати нормальну взаємодію так і сприяти їй.

Щоб правильно будувати свої відносини зі студентами, викладачеві в першу чергу необхідно розуміти психологію конкретної людини. Бездумне використання уніфікованих рецептів по навчанню і вихованню не приносить бажаних результатів. Педагогічна компетенція викладача якраз і полягає в тому, щоб вловити своєрідність кожного студента, бути уважним до всього, що відбувається на занятті, своєчасно і правильно реагувати на поведінку студентів. Важливим є також уміння викладача уникати стереотипів в організації взаємодії зі студентами.

Цікавим фактом під час стажування в Oxford Klass, особисто для нас, виявилось те, що навіть після закінчення заняття, студенти не поспішають йти додому. Кожного разу у них виникало бажання поспілкуватися з викладачем на найрізноманітніші теми, і звісно ж, іноземною мовою. Це, на

наше глибоке переконання, і є тією найголовнішою цінністю, що перетворює процес навчання у взаємодію двох вмотивованих особистостей, підносить його на рівень партнерства, створює сприятливе підґрунтя досконалого вивчення іноземної мови.

Суб'єктом партнерства слід розглядати не лише особистість, а й групу в цілому. Ось чому викладачеві також необхідно володіти вміннями:

- об'єднувати студентів у творчу групу;
- залучати до спільної значимої, цікавої для групи діяльності;
- розуміти психологію групи, при необхідності вирішуючи конфлікти й ідучи на компроміси;
- проводити рольові ігри та спільні групові заходи.

Усі ці компетенції притаманні викладацькому складу Oxford Klass, тому у закладі однаково психологічно комфортно працювати як викладачам, методистам, модераторам, так і навчатися студентам, і це неможливо не помітити. Любов до іноземної мови, людей та уміння взаємодіяти з групою у процесі її викладання і вивчення є запорукою успішної творчої співпраці викладача та студента.

Підводячи підсумки, хочемо зазначити, що результатом нашого стажування стало глибоке переконання, що викладач іноземної мови може і повинен навчити не тільки вмінню користуватися іноземною мовою, а й використовувати її як інструмент для навчання спілкуванню взагалі (як діяти в конкретній ситуації). Згадаємо слова видатного педагога Ш. А. Амонашвілі, який стверджує, що сучасний вчитель повинен володіти не тільки наукою виховання, але й мистецтвом спілкування. А викладач може грати роль партнера по спілкуванню лише за умови якщо існує взаємодія між ним та студентом, який, у свою чергу, відчуває професійність, освіченість, відкритість та справедливість дій викладача, відчуває його особистість.

Використана література:

1. *Амонашвили Ш. А.* Основание педагогики сотрудничества / Ш. А. Амонашвили // Новое педагогическое мышление. – М., 1989. – С. 144-177.
2. *Ариян М. А.* Принципы социально развивающего обучения иностранным языкам в средней школе / М. А. Ариян // Иностранные языки в школе. – 2010. – № 1. – С. 7-11.
3. *Бим И. Л.* Что мешает повышению результативности обучения иностранным языкам / И. Л. Бим // Иностранные языки в школе. – 2007. – № 4. – С. 2-6.
4. *Бим И. Л.* Что означает личностная ориентация образования применительно к деятельности учителя / И. Л. Бим // Иностранные языки в школе. – 2009. – № 3. – С. 2-9.
5. *Бим И. Л., Садомова Л. В.* Педагогическая культура учителя и культура учения учащихся / И. Л. Бим, Л. В. Садомова // Иностранные языки в школе. – 2011. – № 6. – С. 2-5. – (Теория). – Библиогр.: с. 5 (3 назв.)
6. *Тюков А. А.* Организационные обучающие игры и моделирование процессов социального развития личности / А. А. Тюков // Игровое моделирование. Методология и практика. – Новосибирск : Наука, 1987. – С. 48-61.
7. *Тюков А. А.* Организация учебных задач в условиях сотрудничества студентов / А. А. Тюков // Психологические основы интенсификации обучения иностранным языкам : сборник научных трудов МГИИЯ им. М. Горез. – М., 1987. – Вып. 283. – С. 88-98.

8. *Пассов Е. И.* Учитель иностранного языка. Мастерство и личность. / Е. И. Пассов, В. П. Кузовлев, В. Б. Царькова. – Просвещение, 1993. – 159 с.

References:

1. *Amonashvili Sh. A.* Osnovanie pedagogiki sotrudnichestva / Sh. A. Amonashvili // *Novoe pedagogicheskoe myshlenie.* – M., 1989. – S. 144-177.
2. *Ariyan M. A.* Printsipy sotsialno razvivayushchego obucheniya inostrannym yazykam v sredney shkole / M. A. Ariyan // *Inostrannye yazyki v shkole.* – 2010. – № 1. – S. 7-11.
3. *Bim I. L.* Chto meshaet povysheniyu rezultativnosti obucheniya inostrannym yazykam / I. L. Bim // *Inostrannye yazyki v shkole.* – 2007. – № 4. – S. 2-6.
4. *Bim I. L.* Chto oznachaet lichnostnaya orientatsiya obrazovaniya primenitelno k deyatelnosti uchitelya / I. L. Bim // *Inostrannye yazyki v shkole.* – 2009. – № 3. – S. 2-9.
5. *Bim I. L., Sadomova L. V.* Pedagogicheskaya kultura uchitelya i kultura ucheniya uchashchikhsya / I. L. Bim, L. V. Sadomova // *Inostrannye yazyki v shkole.* – 2011. – № 6. – S. 2-5. – (Teoriya). – Bibliogr.: s. 5 (3 nazv.)
6. *Tyukov A. A.* Organizatsionnye obuchayushchie igry i modelirovanie protsessov sotsialnogo razvitiya lichnosti / A. A. Tyukov // *Igrovoe modelirovanie. Metodologiya i praktika.* – Novosibirsk : Nauka, 1987. – S. 48-61.
7. *Tyukov A. A.* Organizatsiya uchebnykh zadach v usloviyakh sotrudnichestva studentov / A. A. Tyukov // *Psikhologicheskie osnovy intensivatsii obucheniya inostrannym yazykam: sbornik nauchnykh trudov MGIIYa im. M. Torez.* – M., 1987. – Vyp. 283. – S. 88-98.
8. *Passov Ye. I.* Uchitel inostrannogo yazyka. Masterstvo i lichnost. / Ye. I. Passov, V. P. Kuzovlev, V. B. Tsarkova. – Prosveshchenie, 1993. – 159 s.

ЯРЕМЕНКО-ГАСЮК Е. А., САЧЕНКО Л. Н. Иностраный язык как инструмент творческого взаимодействия преподавателя и студента.

Статья рассматривает творческое общение и взаимодействие в паре преподаватель-студент как важный фактор эффективного обучающего процесса иностранному языку. Каждый этап урока соответствует определенной фазе общения в этой паре и требует определенных видов деятельности как от преподавателя, так и от студента. Статья делает упор на характерных особенностях формального и творческого подходов ведения урока и соответственно общения. Статья подчеркивает важность межличностных отношений, которые складываются между преподавателем и студентом(ами), для учебной деятельности по усвоению иностранного языка.

Ключевые слова: *иностраный язык, творческое общение, творческое взаимодействие, эффективный процес обучения иностранным языкам, межличностные отношения, коллективное сотрудничество, коммуникативно-познавательная деятельность.*

YAREMENKO-GASIUK O. O., SACHENKO L. M. Foreign Language as a Tool of Creative Interaction of Teacher and Student.

The article deals with the question of creative communication and teacher – student interaction setting as an important factor of effective educational process organization. Every level of lesson is related to the stage of communication, to which certain activities of teacher and student are pertinent. The article elucidates methodological characteristics of two types of educational communication: formal and creative. The article also describes the importance of interpersonal relations between the teacher and students and necessity of collective cooperation during the communicative-cognitive activity in the course (process) of foreign language teaching.

Keywords: *foreign language, creative communication, creative interaction, effective foreign language teaching, interpersonal relations, collective cooperation, communicative-cognitive activity.*